

Σαν πνευματικό αποχαιρετισμό της χρονιάς που φεύγει και με αφορμή την παμπηφεί εκλογή μου ως μέλους της Εθνικής Εταιρίας Ελλήνων Λογοτεχνών σας στέλνω την εξαίρετη κριτική για τα ποιήματά μου από τον Ηλία Τουμασάτο.

Με θερμές ευχές για δημιουργικό 2016.

Εγκάρδια, Κώστας Ευαγγελάτος.

ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΟΥ ΚΗΠΟΥ

Κώστας Ευαγγελάτος: Πολύσμιγος Αίνος

Αθήνα: Εκδόσεις «Συλλογές».

Ο πολύσημος τίτλος ενός έργου προοικονομεί πολυσημία περιεχομένου. Πολυσημία νοημάτων, συναισθημάτων, τεχνικών, αντικειμένων, που μια αόρατη αλλά υπαρκτή αισθητική σπονδυλική στήλη ενώνει μεταξύ τους, και μια επίσης αόρατη και επίσης υπαρκτή ποιητική ψυχή καθοδηγεί προκειμένου να δώσει το στίγμα της στον πραγματικό κόσμο. Τρία χρόνια μετά την έκδοση της συλλογής του *Εγκάρσια Πτήση* (Αθήνα: Απόπειρα, 2011), ο εικαστικός, θεωρητικός της τέχνης και περφόρμερ Κώστας Ευαγγελάτος μοιράζεται μαζί μας ένα ακόμη μέρος της ποιητικής του περσόνας.

«Εστι γαρ αρμονία πολυμιγέων ένωσις»: Με ένα απόφθεγμα του Φιλολάου του Κροτωνιάτη από τον 5^ο π.Χ. αιώνα ο πολύπλευρος καλλιτέχνης εξηγεί την ανάγκη του να εκφραστεί με πολλών ειδών σημεία (γλωσσικά, εικαστικά, αλλά και θεατρικά), αλλά και την αποτύπωση αυτής της πολυμορφικότητας στο συγκεκριμένο έργο. Στον *Πολύσμιγο Αίνο*, σμίγουν πολλές διαφορετικές χρονικά μεταξύ τους στιγμές (καθώς περιλαμβάνονται σ' αυτόν έργα του που συντέθηκαν από το 1976 έως το 2013, σε όλη δηλαδή τη διάρκεια της ενήλικης ζωής του, αλλά και της ενεργού του σταδιοδρομίας στην τέχνη και τη λογοτεχνία). Σμίγουν επίσης πολλές συναισθηματικές καταστάσεις, πολλές οπτικές γωνίες, ψηφίδες που, καίτοι αντιθετικές συχνά μεταξύ τους, είναι εκείνες που συνθέτουν το πορτραίτο του καλλιτέχνη. Έναν «Αίνο», που κι αυτός έχει μια πολύσημη διάσταση. Αίνος ονομάζεται το μεγαλύτερο βουνό της Κεφαλονιάς, γενέθλιας γης του ποιητή, (1628 μ.), το οποίο «διχάζει», χωρίζει το νησί σε δυο μέρη. Το νότιο, πεδινότερο, ευφορότερο και πιο πυκνοκατοικημένο, και το βόρειο, βραχώδες, ορεινό και με εμφανώς μικρότερο πληθυσμό. Από την άλλη αίνος είναι κι ένα κείμενο δοξαστικό, που «αινεί» κάτι που βρίσκεται ψηλότερα: τον αόρατο θεό (στην κορυφή του Αίνου βρισκόταν ο βωμός του Αινησίου Διός), η την αόρατη δύναμη της τέχνης που μπορεί να συνενώνει τις αντιθέσεις, και να συμφιλιώνει τον άνθρωπο με όλες εκείνες τις αντιθέσεις της πραγματικότητας που χωρίς την τέχνη θα οδηγούσαν όχι μόνο τον καλλιτέχνη αλλά και εμάς, τους απλούς κοινωνούς της τέχνης, στην τρέλλα. Το σημείο, η λέξη μ' αυτόν τον τρόπο αναφέρεται μαγικά στον εαυτό της. Ο «αίνος», το δοξαστικό, απευθύνεται σε κάτι που βρίσκεται ψηλά. Σ' έναν Αίνο.

Όπως συμβαίνει και στις προηγούμενες συλλογές του, οι λέξεις του Κώστα Ευαγγελάτου συνδιαλέγονται με εικόνες, με σχέδια του ίδιου, που υποδηλώνουν τον ενιαίο και ενωτικό τρόπο με τον οποίο ο ίδιος βιώνει και δίνει μορφή στην τέχνη του. Ο καλλιτέχνης παράγει με πολλαπλούς τρόπους, άλλοτε

με όργανο την πένα και άλλοτε με όργανο το πινέλο του, σημεία της τέχνης του που αλληλεπιδρούν και συλλειτουργούν πολυφωνικά, σαν τις κεφαλονίτικες ψαλμωδίες, συνθέτοντας «πολύσμιγους αίνους».

Η πρώτη ομάδα ποιημάτων της συλλογής φέρει τον τίτλο «Σπασμένα κρύσταλλα» και αποτελείται από δεκατρία ποιήματα γραμμένα την περίοδο 1976-1981, τα πρώτα δηλαδή χρόνια της ενηλικίωσης του ποιητή. Σπουδές Νομικής και ζωγραφικής στην Αθήνα, στρατιωτική θητεία, χρόνια «απογαλακτισμού» από το νησί του Αίνου, αλλά και αναζήτησης καλλιτεχνικής ταυτότητας. Το 1981, το χρονικό τέλος αυτής της ομάδας ποιημάτων, είναι κομβική χρονιά για τον Ευαγγελάτο, καθώς τότε μεταβαίνει στο Παρίσι και έρχεται σε επαφή με τα νέα ρεύματα της τέχνης, αρχίζει δηλαδή να ενηλικιώνεται καλλιτεχνικά. Ανάμεσα λοιπόν σ' αυτές τις δυο ενηλικιώσεις κατοικούν τα ποιήματα αυτής της ομάδας, στην πλειονότητά τους ολιγόστιχα, κομμάτια του σπασμένου καθρέφτη της ψυχής του καλλιτέχνη, που αναζητεί τη συνδετική ουσία για να φτιάξει το δικό του, ατομικό ψηφιδωτό. Οι αίνои προς τον μύθο («Επικλήσεις»), οι εικόνες των τραυματισμένων αγαλμάτων ως υπόμνηση μιας κληρονομιάς φυλακισμένης στο σήμερα που ζει («Τουτέστιν...»), ο σκληρός απογαλακτισμός από την ομορφιά του γενέθλιου τόπου και η εξοικείωση με την ανωνυμία και το γκρι της πόλης («Διαπιστώσεις», «Οι σκιές», «Μη με ρωτάς». «Νυχτερινό», «Ανάσκελη ζωή»), ο βιαίως ένθετος χρόνος της στρατιωτικής θητείας («Ο θαλαμος», «Τρίπολη»), η «ηφαιστειογενής» περίοδος της γένεσης του καλλιτέχνη είναι μερικά από τα σπασμένα κρύσταλλα. Μακριά από τη γενέθλια γη, σε μια πόλη ξένη, ο ίδιος αισθάνεται «θυρεός των απολίδων», πολίτης του κόσμου, του παντού και του πουθενά:

«Πατρίδα μου του σύμπαντος τα μόρια
Ψυχή της λευτεριάς ο πόθος.
Κορμί το χώμα που ζυμώνεται [...]
Των απολίδων είμ' ο θυρεός
Και των ονειροπόλων ο τροχός.
Της νιότης είμαι ο ατσάλινος φρουρός
Και της Ανάστασης ο πύρινος μαστός.»
(Από το ποίημα «Ο θυρεός των απολίδων»)

Ο καλλιτέχνης δημιουργεί χώρο και χρόνο, και ταυτόχρονα αναζητεί τη θέση του στον υπαρκτό χώρο και χρόνο. Στο αφιερωμένο στον Κώστα Ουράνη ποίημα «Ανοιξη», η εικόνα του ανθρώπου που πεθαίνει ολομόναχος μέσα στον ολάνθιστο κήπο του «με της γύρης το άγχος».

Αυτή η αντιθετική εικόνα, του θανάτου μέσα στη ζωή, μοτίβο όχι μόνο λογοτεχνικών έργων αλλά και κομβική στιγμή αρχαίων και νεότερων θρησκειών, στην περίπτωση του Ευαγγελάτου εμπεριέχει έναν μυστικό κώδικα, που διαπερνά τη δική του σταδιοδρομία. Ο κήπος του πατρικού του σπιτιού, στο Αργοστόλι της Κεφαλονιάς, είναι μια ιδιότυπη «ποιητική μήτρα», που γέννησε τον ίδιο, αλλά πολλά χρόνια μετά την συγγραφή του ποιήματος θα γεννήσει και πολλά άλλα καινούρια: Σ' εκείνον τον παιδικό κήπο θα επιστρέψει ο ολοκληρωμένος καλλιτέχνης Ευαγγελάτος, πολλά χρόνια μετά, για να δημιουργήσει έναν πρότυπο χώρο τέχνης και πολιτισμού: Ο μαγικός κήπος των

παιδικών χρόνων θα μεταμορφωθεί σ' έναν κήπο τεχνών», όπου εδώ και πάνω από μια δεκαετία φιλοξενούνται στη διάρκεια του καλοκαιριού καλλιτεχνικά δρώμενα. Το δε πατρικό σπίτι του, όταν οι δικοί του άνθρωποι θα φύγουν από τη ζωή, μετατρέπεται σε καλλιτεχνικό εργαστήριο και εκθεσιακό χώρο, την «Villa Ροδόπη», που είναι πλέον διεθνώς γνωστή εστία πολιτισμού στο νησί της Κεφαλονιάς. Αυτή λοιπόν η ιδιότυπη καλλιτεχνική μήτρα έγινε πρώτα τόπος αποχαιρετισμού και κατόπιν μαιευτήριο παραγωγής και ανάδειξης νέων ρευμάτων. Φανταζόταν άραγε ο νεαρός «θυρεός των απολίδων» Ευαγγελάτος όταν έγραφε το ποίημα εκείνο ότι κάποτε θα δημιουργούσε μια δικιά του «καλλιτεχνική πόλη», έναν χώρο αρμονικής γέννησης και αρμονικού θανάτου. Θα μπορούσαμε να μελετήσουμε την προφητεία του νεαρού ακόμα ποιητή με την αντίστοιχη προφητεία του Κώστα Ουράνη, στον οποίο αφιερώνεται το ποίημα. Λέει ο Ευαγγελάτος:

«Κάποιο μήνα της άνοιξης
Θα πεθάνω μονάχος
Στον ολάνθιστο κήπο μου
Με της γύρης το άγχος».

Εικόνα ολότελα αντιθετική με τον θάνατο που προφητεύει για τον εαυτό του ο Ουράνης:

«Θα πεθάνω ένα πένθιμο του φθινόπωρου δέλι
Μεσ στην κρύα μου κάμαρα, όπως έζησα μόνος
Στη στενή αγωνία μου τη βροχή θε ν' ακούω
Και τον κούφιο το θόρυβο που ανεβάζει ο δρόμος».
[Κώστας Ουράνης, «Θα πεθάνω ένα πένθιμο»]

Το εφιαλτικό σκηνικό θανάτου του ποιητή το οποίο στήνει ο Ουράνης (ο οποίος και στην πραγματικότητα πέθανε στο σανατόριο Παπανικολάου το 1953, ενώ για πολλά χρόνια είχε ταλαιπωρηθεί από τη φυματίωση), ο νεαρός Ευαγγελάτος έρχεται να το «ανατρέψει» αλλάζοντας το σκηνικό, ξορκίζοντας τον και σε εκείνον ενδόμυχο φόβο της μοναξιάς και του θανάτου. Στο τέλος του ποιήματός του δίνει και μια εναλλακτική προφητεία «τέλους»: Πάλι την άνοιξη, πάλι μονάχος, «σε απέραντο πέλαγος, σαν αλίκυπος βράχος». Αν εξετάσουμε προσεκτικά τα χαρακτηριστικά και αυτού του τέλους, θα διαπιστώσουμε ότι δεν είναι πολύ διαφορετικό. Το πέλαγος και τα βράχια είναι και πάλι το φυσικό τοπίο της γενέθλιας γης, της Κεφαλονιάς, ουσιαστικά μια προέκταση του γενέθλιου (και τραγικά επιθανάτιου) κήπου.

Τέσσερα ποιήματα γραμμένα στην περίοδο που ο εικαστικός και ποιητής Ευαγγελάτος ξεδιπλώνει σε πανελλήνιο και διεθνές επίπεδο την καλλιτεχνική του δημιουργία (μεταξύ 2006 και 2008), συνθέτουν την ενότητα «Καταστάσεις στο εκράν της θλίψης», που αποτελείται από τέσσερα ποιήματα. Είμαστε στην εποχή που οι οθόνες της τηλεόρασης και των υπολογιστών, οι γιγαντοοθόνες matrix στους δρόμους έχουν πάρει τα ηνία της καθημερινότητας. Είναι χαρακτηριστική η εικόνα της τσιμεντένιας απαστράπτουσας Αθήνας στο ομώνυμο ποίημα:

Αθήνα απ' το μπαλκόνι μου

σε βλέπω μπετονιέρα
να απαστράπτεις έκφυλη
Στην αττική μπανιέρα.

[«Αθήνα»]

Οι ειδυλλιακές εικόνες της φύσης σκοτεινιάζουν. Ο ποιητής έχει μεγαλώσει, η εμπειρία και η φθορά της καθημερινότητας έχουν βάψει με μελανά (αλλά έντονα, ζωηρά) χρώματα τις εικόνες που άλλοτε έμοιαζαν ειδυλλιακές. Στο τέλος της ενότητας ο ποιητής επιχειρεί να αποδράσει σ' έναν κόσμο που μπορεί να κατανικήσει το βάρος της πραγματικότητας. Το τελευταίο ποίημα της ενότητας, που θα μπορούσε να ήταν και το πρώτο της επόμενης ("Jardin des Tuileries") είναι μια μετάβαση του καλλιτέχνη σ' έναν άλλο κόσμο, σ' έναν επί γης παράδεισο. Κι αυτός δεν είναι άλλος από ένα Μουσείο. Για να είμαστε ακριβείς, περισσότερα του ενός Μουσεία, στην πόλη του φωτός, το Παρίσι, τον ιδανικό τόπο για να ξορκίσει με την αύρα των τεχνών το σκοτάδι. Να το ξορκίσει άραγε ή να διακρίνει τις λεπτές αποχρώσεις του;

Στην επόμενη ενότητα, γραμμένη το 2012, με τίτλο «Σφουμάτο και Είφος», που αποτελείται από οκτώ ποιήματα συν μια παραλλαγή ενός από αυτά, έχουμε την ευκαιρία να βιώσουμε μια ιδιαίτερως προσωπική στιγμή του

καλλιτέχνη. Τον καλλιτέχνη ως κοινωνό της τέχνης κάποιων σπουδαίων δημιουργών, τον «διάλογο» τόσο με τους δημιουργούς όσο και με τα ίδια τα έργα τέχνης, καθώς το έργο τέχνης με τη «γέννησή» του αποκτά αυτόνομη οντότητα... Το «σφουμάτο» (sfumato < fumare=καπνίζω) είναι μια ζωγραφική τεχνική της Αναγέννησης, στην οποία η επιδεξιότητα της πινελιάς του καλλιτέχνη κάνει τον πίνακα ζωγραφικής να μοιάζει σαν να καλύπτεται από ένα γκρι πέπλο, που απαλύνει τα πιο φωτεινά χρώματα και φωτίζει τα πιο σκοτεινά. Οι απαλές αποχρώσεις της σκιάς ελαττώνουν τις χρωματικές αντιθέσεις και δίνουν την αίσθηση της αρμονίας. Ο Leonardo Da Vinci χρησιμοποιεί κατά κόρον την τεχνική αυτή, και ως εκ τούτου ο σιωπηλός διάλογος

Εικόνα 1: Leonardo Da Vinci, "Η Παρθένος, το βρέφος και η Αγία Άννα", Μουσείο Λούβρου, Παρίσι.

του Ευαγγελιάτου με την περίφημη «Αγία Άννα» του,

που βρίσκεται στο Μουσείο του Λούβρου, στο Παρίσι (εικόνα1), είναι το πρώτο

Εικόνα 2: Leonardo Da Vinci, "Η Παρθένος και το βρέφος με την Αγία Άννα και τον Άγιο Ιωάννη τον Βαπτιστή", National Gallery, Λονδίνο

ποίημα της ενότητας. («La Sainte Anne»). Αξίζει κανείς να διαβάσει τα ποιήματα αυτά κοιτώντας (είναι τόσο απλό σήμερα, στην εποχή του διαδικτύου) το αριστούργημα του Da Vinci, αλλά έχοντας κατά νου και τον τρόπον τινά «προπομπό» του, όπου απεικονίζεται και ο Ιωάννης ο Πρόδρομος και βρίσκεται στην National Gallery του Λονδίνου.

Ο Ευαγγελάτος διαλέγεται τότε με τον ίδιο τον καλλιτέχνη, με την πάλη του να ανακαλύψει τη φόρμα του και να πλάσει τον κόσμο του(ο Da Vinci φαίνεται ότι πάλευε για πολλά χρόνια –«εικοσάχρονη ανάβαση» τη χαρακτηρίζει ο Ευαγγελάτος, «με σημειώσεις, σχέδια, συνθέσεις / παραλλαγές και αλλαγές.../ προσθήκες κι αφαιρέσεις /που όμως δεν ψεύτισαν τη Χάρη της Παρθένου[...]. Μέσα στην

ατμόσφαιρα που δημιούργησε η τεχνική του σφουμάτο στον πίνακα του Λούβρου είναι «όλα ακμαία με θεία ισορροπία/θωπευτική στις πινελιές το ανάλαφρο αποτύπωμα./ Πηγή μιας φωτοδίνης μυστικής / που ανατέλλει ελπίδες». «Μιλάει» όμως με τον τρόπο του και με τα πρόσωπα του πίνακα, με το τοπίο, ακόμη και με τα ίδια τα χρώματα και τις σκιές. Η συντομότερη «Παραλλαγή»του ποιήματος κρατάει μόνο τον τελευταίο αυτό διάλογο:

«Στιγμές της πανανθρώπινης χαράς
Κινήσεις της ελπίδας που γελά
Στις κοφτερές αιχμές των βράχων
Που ελλοχεύουν μελλούμενα μαρτύρια
Πόνο και Σταύρωση
Στον άνυδρο λοφίσκο της Ιερουσαλήμ»
[«La Sainte Anne- παραλλαγή»]

Με τον ίδιο τον καλλιτέχνη θα συνομιλήσει απευθείας σε δεύτερο πρόσωπο, στο ποίημα που φέρει το όνομά του ("Leonardo"). Εκεί ο καλλιτέχνης γίνεται ο ίδιος θεατής και αποτυπώνει μια στιγμή υψηλή: τη στιγμή της αισθητικής συγκίνησης από το «σφουμάτο της ψυχής» του καλλιτέχνη – homo universalis – δασκάλου. Αυτή η αισθητική συγκίνηση εκτός από «οδυνηρή χαρά του νου» έχει και «σωματική» υπόσταση. Ο ζωγράφος δακρύζει για τον ζωγράφο.

Ο Ευαγγελάτος συνεχίζει την πορεία του στα μουσεία του Παρισιού και τον ιδιότυπο «συγκινημένο διάλογο» με τους καλλιτέχνες. Επόμενος σταθμός

μετά τον Λούβρο το μουσείο Maillol, και αυτή τη φορά, απέναντί του βρίσκονται τα έργα μιας γυναίκας, της Artemisia Gentileschi (1593-περ.1656), σπουδαία ιταλίδα ζωγράφος της εποχής του μπαρόκ, της περιόδου που διαδέχθηκε την Αναγέννηση χρονολογικά αλλά και αισθητικά, και που «απάντησε» στην αρμονία και την ισορροπία της Αναγεννησιακής τέχνης με την εκζήτηση και την έξαρση του συναισθήματος. Σε μια εποχή που ήταν εξαιρετικά δύσκολο για τις γυναίκες να αναδειχθούν σε οποιονδήποτε τομέα της δημόσιας ζωής, η Gentileschi ήταν η πρώτη γυναίκα που κατόρθωσε να γίνει μέλος της Ακαδημίας Τεχνών της Φλωρεντίας. Η ζωή της, ωστόσο, σημαδεύτηκε από το βιασμό της, στην τρυφερή ηλικία των 18 χρόνων, από τον επίσης καλλιτέχνη Agostino Tassi (1578-1644), τον οποίο ο πατέρας της Orazio είχε προσλάβει για να την διδάξει ζωγραφική. Ο βιασμός της Artemisia στην αρχή αποσιωπήθηκε, όταν όμως ο Agostino αρνήθηκε να την παντρευτεί ξεκίνησε δικαστική διαδικασία εναντίον του, στη διάρκεια της οποίας η νεαρή κοπέλα έπρεπε να υποστεί επιπλέον την εξευτελιστική διαδικασία να αποδείξει ότι ήταν παρθένα πριν τον βιασμό.

Στο ποίημα του Ευαγγελάτου, στο οποίο επίσης απευθύνεται στην Artemisia σε δεύτερο πρόσωπο αποτυπώνεται έκδηλα η αποτύπωση της τραυματικά βίαιης αθλήτης συνουσίας στον ψυχισμό και την τέχνη της

Εικόνα 3: Artemisia Gentileschi, "Η Ιουδήθ σφαγιάζει τον Ολοφέρνη", Εθνικό Μουσείο Capodimonte, Νάπολη

Artemisia. Στην συναισθηματική έξαρση του μπαρόκ βρίσκει διέξοδο η συσσωρευμένη ενέργεια (θυμός, οργή, ηδονή, οδύνη) που προκλήθηκε στη νεανική της ψυχή από τον βιασμό της. Η σκηνή μας θυμίζει έναν πίνακα της Gentileschi που φιλοτεχνήθηκε λίγο μετά τον βιασμό της. Πρόκειται για το έργο «Η Ιουδήθ σφαγιάζει τον Ολοφέρνη»(εικόνα3). Η σκηνή προέρχεται από την (αιματοβαμμένη) Παλαιά Διαθήκη, είναι γνωστό θέμα στη δυτική Αναγεννησιακή ζωγραφική και απεικονίζει την χήρα Ιουδήθ να αποκεφαλίζει (αφού τον έχει μεθύσει) τον Ασσύριο στρατηγό Ολοφέρνη, ο οποίος απειλεί να καταστρέψει την πόλη της. Η Gentileschi ανακουφίζει τον πόνο του βιασμού της απεικονίζοντας έναν αποκεφαλισμό. Στο ποίημα του

Ευαγγελάτου η Artemisia παρομοιάζεται με τη μυθική Δανάη, που αποπλανήθηκε από τον μεταμορφωμένο σε χρυσή βροχή («χρυσή σπερμάτινη βροχή» λέει ο Ευαγγελάτος) για να φέρει στον κόσμο τον Περσέα. Το σπέρμα και το φαλλικό στοιχείο κυριαρχούν στο ποίημα. Της λέει ο ποιητής: «Ζήλεψες τον φαλλό που δεν κατέχεις».Ο φαλλός στην καλλιτεχνική της φαντασία γίνεται το ξίφος που θα αποκεφαλίζει τον Οροφέρνη, «ευνουχίζοντας» τον στρατό των Ασσυρίων. Μια τέτοια προσέγγιση ιδανικά αποδίδεται με τα χαρακτηριστικά της τεχνοτροπίας του μπαρόκ, στο οποίο ο Ευαγγελάτος αφιερώνει ένα ποίημα

της συλλογής (“Baroque”). Στην Artemisia αναφέρονται, χωρίς να την κατονομάζουν και τα υπόλοιπα ποιήματα της ενότητας («Πολύσμιγες Μούσες», «Προσωπογραφία», «Το ξίφος»)(που φαίνεται να παίρνει πανηγυρικά τη θέση του αναγεννησιακού «αιθέριου σφουγγάτου» του Leonardo) και, τέλος, το «Επίγραμμα», του οποίου οι δυο πρώτοι στίχοι τελειώνουν με εκείνες τις δυο λέξεις που κυριαρχούν στην εποχή του μπαρόκ: Αισθήσεις και φαντασία.

Γεωγραφία των αισθήσεων
Γεωμετρία της φαντασίας
Γενεαλογία ενός δράματος γνωστού
Που ταξιδεύουμε όλοι.

(«Επίγραμμα»)

Η επόμενη ενότητα, που τιτλοφορείται «Εν-συναισθήματα» ανήκει επίσης στην ώριμη περίοδο του Ευαγγελάτου. Πρόκειται για ολιγόστιχα στην πλειονότητά τους ποιήματα που γράφτηκαν μεταξύ των ετών 2006-2012. Εδώ άλλοτε ο ποιητής συνομιλεί με τον εαυτό του κι άλλοτε, χρησιμοποιώντας την τεχνική της ενσυναίσθησης, του να βάζουμε δηλαδή τον εαυτό μας στη θέση του άλλου για να μπορέσουμε να καταλάβουμε αυτό που βιώνει, να «περπατήσουμε μια νύχτα με τα μοκασίνια του» όπως έλεγε εκείνη η παλιά ινδιάνικη παροιμία. Η ατμόσφαιρα εδώ είναι φθινοπωρινή, οι αισθήσεις αδυνατίζουν, κι αυτό που κυριαρχεί είναι η αίσθηση της φθοράς. Ένα από τα πιο συγκινητικά κι ανθρώπινα ποιήματα όλης της συλλογής είναι εκείνο στο οποίο ο ποιητής απευθύνεται σε ένα πολύ οικείο, αυτή τη φορά, πρόσωπο: τον αείμνηστο πατέρα του Χαρίλαο Ευαγγελάτο:

ΦΘΟΡΕΣ

Πατέρα μου,
Στο σπίτι μας
Ρυτίδες αυγατίζουν
Και τις σκληρές τις πέτσες του
Ξεφτίζει ο σοβάς.
Όσο κι αν το προσπάθησες
Τίποτα δεν κρατάει.
Αυλάκια και απόνερα
Μας γδέρνουν φθονερά.

Από τον μακρόκοσμο των καλλιτεχνικών ενατενίσεων στον μικρόκοσμο των προσωπικών προβληματισμών, που είναι έκδηλοι σε όλο το φάσμα της ώριμης γραφής του Ευαγγελάτου. Οι ψηφίδες του παρελθόντος που μοιραία χάνονται από το ψηφιδωτό του βίου, οι εσαεί παρόντες αγαπημένοι δάσκαλοι (Ο καθηγητής της Νομικής Κώστας Μπέης στο ποίημα «The Rock Garden Kyoto») και αγαπημένοι άνθρωποι («Αιθήρ», «Ενθυμήσεις», «Εμείς») είναι συγκολλητικές ουσίες για την ανθρώπινη ψυχή.

Ιδιαίτερη μνεία αξίζει στο ποίημα «Εις μνήμην Τ.Π.», το οποίο αναφέρεται σε μια εμβληματική προσωπικότητα της Κεφαλονιάς, τον αείμνηστο (απεβίωσε το 2012 πολιτικό μηχανικό Τάκη Παυλάτο που διαδραμάτισε αποφασιστικό ρόλο στην «αναγέννηση» του νησιού μετά τους καταστροφικούς σεισμούς του

1953. Ένας άνθρωπος που αφιέρωσε τη ζωή του στην επιστήμη του με τίμημα την απόλυτη μοναξιά. Κι εδώ ξαναγυρίζουμε στον κήπο, που γίνεται χοάνη αναμνήσεων και αισθημάτων, ανθρώπων και μυστικών, επιθυμιών και στερήσεων. Ο κήπος δεν δίνει κι εδώ τη λύση, είναι μαζί η σκηνή αλλά και η κουρτίνα, η ελπίδα αλλά και η απώλεια.

Το επόμενο ποίημα είναι το ξαναγραμμένο, μετά από τριάντα χρόνια, «Μυθογράφημα». Είχε κυκλοφορήσει αρχικά το 1983, όταν ο εικαστικός και ποιητής Ευαγγελάτος «προέλαυσε» στους στίβους της τέχνης και της ποίησης με την ορμή της νεανικής επιθυμίας να κατακτήσει τους απέραντους κόσμους της τέχνης. Στα 2013, ώριμος πλέον, αλλά εξακολουθώντας να πειραματίζεται, να ανησυχεί, να δοκιμάζει καινούριους δρόμους επαναδιατυπώνει το «Μυθογράφημα», μια ιστορία κοσμογονίας που λαμβάνει χώρα σ' έναν συμβατικό μικρόκοσμο, και το οποίο έχει μελοποιηθεί, όπως και άλλα ποιήματα του Ευαγγελάτου, από τον συνθέτη ηλεκτρονικής μουσικής Νίκο Γαρμπή (Nicofilimon). Το «Μυθογράφημα» μάλιστα παρουσιάστηκε στο πλαίσιο μιας εντυπωσιακής performance ήχου, λόγου και εικόνας τον Ιούλιο του 2014 στο Ιόνιο Κέντρο Τεχνών και Πολιτισμού, στα Μεταξάτα της Κεφαλονιάς, καταδεικνύοντας για μια ακόμη φορά την ανήσυχη και πολυσχιδή φύση του εικαστικού – ποιητή – περφόρμερ Ευαγγελάτου αλλά και τους άρρηκτους εσωτερικούς δεσμούς, που δεν είναι «δεσμά», αλλά είναι φτερά για την αισθητική συγκίνηση, που ξεπηδά, σαν μπουκέτο από πυροτεχνήματα, από διάφορες πηγές αλλά το αποτέλεσμα της είναι ορατό σ' όποιον κοιτάξει στον νυχτερινό ουράνιο θόλο της τέχνης.

Η συλλογή κλείνει με την πιο πρόσφατη ποιητική σύνθεση του Ευαγγελάτου, τις αυτοαναφορικές «Αναδύσεις» ποίημα που εκπορεύεται, αναδύεται από τα βάθη του εργαστηρίου του ποιητή. Ποιου εργαστηρίου άραγε; Εκείνου με τα χρώματα και τα πινέλα; Εκείνου με τα χαρτιά και τα μολύβια; Ή μήπως εκείνου με τα σύγχρονα εργαλεία του video art και των performances; Η απάντηση είναι μία: Ότι η ερώτηση είναι άτοπη. Γιατί το εργαστήρι του ποιητή είναι ένα. Κι αυτό περιέχει όλα τα υλικά όλων των τεχνών. Αυτός ο συγκρητισμός μας θυμίζει την αγωνία του ανθρώπου της Αναγέννησης να γνωρίσει ολόκληρο τον κόσμο (άρα γυρίζουμε στον Leonardo), αλλά και την απόγνωση του ανθρώπου του μπαρόκ να εξωτερικεύσει, να φωνάξει αυτό που σαν άσβεστη λάβα καίει μέσα του (άρα κάπου μέσα στο εργαστήρι και η Artemisia ακονίζει το ξίφος της).

Ποιος θα νικήσει; Ο Απόλλωνας κι ο Διόνυσος συχνάζουν σε τούτη τη γη χιλιάδες χρόνια. Κι όσο υπάρχουν και ανθούν η ποίηση και η τέχνη, θα έχουν κι οι δυο τους μεγάλο γήπεδο για να παίξουν. Τόσο μεγάλο όσο ένας μαγικός κήπος, σαν εκείνον στα στενά του Αργοστολιού, που από παιδικός παράδεισος μεταμορφώθηκε σε απροσμέτρητης έκτασης εργαστήρι ενός καλλιτέχνη.

Ηλίας Τουμασάτος
Δρ. Ιστορίας της Λογοτεχνίας.

(πρώτη δημοσίευση στο τεύχος 16, περιοδικό «Κεφαλονίτικη Πρόοδος», 2015.